

Sisäministeriö

kirjaamo@intermin.fi

Pelastusalan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toimintaohjelmaluonnos, tasa-arvoinen ja yhdenvertainen pelastustoimi

Näkövammaisten liitto ry kiittää sisäministeriötä mahdollisuudesta lausua pelastusalan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toimintaohjelmaluonnoksesta, tasa-arvoinen ja yhdenvertainen pelastustoimi. Näkövammaisten liitto on näkövammaistyötä tekevien yhdistysten yhteistyöjärjestö sekä näkövammaisuuden ja näkemisen asiantuntija. Puolustamme sokeiden ja heikkonäköisten ihmisten oikeuksia ja tuotamme palveluja. Suomessa näkövammaisia ihmisiä on noin 55 000. Tässä lausunnossa Näkövammaisten liitto keskittyy näkövammaisten ihmisten kannalta keskeisiin asioihin ja painottaa näkövammaisten ihmisten näkökulmaa.

Luku 2. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden nykytilan arviointi pelastusalalla

Luonnoksessa todetaan, että alkuvuodesta 2021 tehtiin kysely syrjinnän vaarassa olevia väestöryhmiä edustaville järjestöille, jotta myös palveluja käyttävien syrjinnän vaarassa olevien ryhmien näkökulma saataisiin entistä paremmin huomioitua. Myös Näkövammaisten liitto vastasi kyselyyn. Näkövammaisten liitto pyytää, että toimintaohjelman luonnoksessa korjataan Näkövammaisten liiton nimi, sillä luonnoksessa nimenä on Näkövammaliitto, kun järjestön nimi on Näkövammaisten liitto.

Luku 3. Pelastusalan tavoitteet ja toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittämiseksi

Luonnoksen mukaan hyvinvoinnin ja turvallisuuden toteutuminen vaatii osaamista ja osallistamista. Yksi esiin noussut tarve on syrjintään ja yhdenvertaisuuteen liittyvän osaamisen lisäämine. Näkövammaisten liitto kannattaa huomiota ja pitää tämän osaamisen lisäämistä välttämättömänä. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus tai syrjintä eivät ole mielipidekysymyksiä. Samoin on aiheellista lisätä osallistamiseen liittyvää osaamista ja muistaa vammaisten ihmisten kohdalla YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen merkitys ja sen voimassa olo laintasoisenä.

Luku 3.1 Pitkän aikavälin tavoitteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittämisessä pelastustoimessa

Tavoitteen 3 mukaan muun muassa lisätään vammaisten ja osatyökykyisten ihmisten määrää pelastusalan henkilöstössä. Näkövammaisten liitto pitää tavoitetta kannatettavana. Pelastusalalla on myös sellaisia työtehtäviä, jotka ovat täysin mahdollisia näkövammaisille ihmisille. Pelastusalalla työskentelevällä ei tarvitse olla pelastajan, ensihoitajan tai vastaavaa koulutusta, vaan siellä tarvitaan myös monien muiden alojen osaajia ja muille aloille kouluttautuneita työntekijöitä (muun muassa kaupallinen ala, viestintä ja juridiikka). Tällaisia työtehtäviä voivat olla esimerkiksi koulutus-, neuvonta-, asiakaspalvelu- ja hallinnollinen työ sekä työskentely tukitoiminnoissa. Lisäksi on muistettava, että pelastusalalla työskentelevä ihminen voi vammautua kesken työuran, jolloin pelastusalalla tulee olla osaamista ja tahtoa etsiä työntekijälle uusia hänen muuttuneeseen tilanteeseensa soveltuvia työtehtäviä. Pelastusalan työntekijän oman alansa osaaminen ja tietotaito ei katoa mihinkään. Jos pelastusalan työntekijä näkövammautuu kesken työuran, pelastustoimi voi käyttää oman henkilöstöosaamisensa tukena Näkövammaisten liitossa olevaa näkövammaisuuden ja työelämän asiantuntemusta.

Tavoitteen 5 mukaan varmistetaan palokuntanuorisotyössä alaikäisten turvallinen kasvu. Palokuntanuorisotyö on harrastus ja tilaisuus tutustua pelastusalan asioihin. Siinä opitaan myös kaikille hyödyllisiä kansalaistaitoja. Näkövammaisten liitto muistuttaa, että palokuntanuorisotyöhön osallistumisen tulee olla mahdollista myös näkövammaisille lapsille ja nuorille. Jos osallistuminen ei ole mahdollista itsenäisesti, se on mahdollista henkilökohtaisen avustajan avulla. Tällä tavoin arjen turvallisuuden asiat tulisivat lapsesta ja nuoresta lähtien tutuiksi myös näkövammaisille ihmisille.

Tavoitteen 6 mukaan pelastustoimen viestinnässä huomioidaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmat, erityisesti saavutettava ja monikielinen viestintä. Näkövammaisten liitto korostaa saavutettavan viestinnän merkitystä. Ellei viestintä ole saavutettavaa ja monikanavaista, näkövammaiset ihmiset jäävät helposti sen ulkopuolelle. Kuulonäkövammaisia ajatellen on muistettava myös viittomakielinen viestintä.

Näkövammaisten liitto esittää, että viestinnän ohella saavutettavuus huomioidaan pelastusalan henkilöstön käyttämissä digitaalisissa järjestelmissä ja työympäristöissä. Tämä on ensiarvoisen tärkeää, sillä ilman saavutettavuuden varmistamista digitaaliset järjestelmät ja työympäristöt eivät välttämättä toimi näkövammaisten ihmisten käyttämällä apuvälineillä. On valitettavaa, jos näkövammaisen ihmisen työllistyminen pelastusalalle ei toteudu vain siksi, että pelastusalan digitaaliset järjestelmät ja työympäristöt eivät ole saavutettavia.

Luku 3.2 Johtajuus ja osaamisen kehittäminen

Toimenpiteenä esitetään valtakunnallisen koulutussuunnitelman ja -aineiston laatimista. Tavoitteena on koulutuksen ja viestinnän avulla lisätä faktaan, tutkimukseen ja selvityksiin pohjautuvan tiedon ja taidon määrää toimialalla, jolloin tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä osaaminen ja ymmärrys lisääntyvät. Näkövammaisten liitto esittää, että näkövammaisten ja muulla tavoin vammaisten ihmisten kohtaamiseen liittyvää koulutusta järjestettäisiin pelastusalan henkilöstölle lisä- tai täydennyskoulutuksena. Esimerkiksi pelastustilanteissa on tärkeää, että pelastajat tai ensihoito tiedostavat, että tilanteessa voi olla mukana esimerkiksi näkövammaisia tai kuulonäkövammaisia ihmisiä.

Luku 3.3 Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu

Toimenpide-ehdotusten mukaan jokainen pelastusalan viranomaisen arvioi yhteistyössä eri väestöryhmiä edustavien vähemmistöjärjestöjen ja muiden alan toimijoiden kanssa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista pelastustoimessa. Näkövammaisten liitto kannattaa ehdotusta ja tekee mielellään yhteistyötä pelastusalan kanssa.

Toimenpiteenä ehdotetaan, että huolehditaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmien huomioimisesta asianmukaisesti osana palvelutuotantoa, muun muassa palvelujen esteettömyyden ja saavutettavuuden varmistamiseksi. Näkövammaisten liitto kannattaa ehdotusta. Esteettömyyden ja saavutettavuuden varmistaminen on tärkeää. Sen tulee koskea esimerkiksi digitaalisia palveluja ja järjestelmiä sekä käytettäviä tiloja.

Luku 3.4 Työolot, palkkaus ja etuudet

Luvussa on toimenpide-ehdotuksia, jotka koskevat paloasemia. Ehdotuksen mukaan paloasematilat suunnitellaan esteettömiksi ja saavutettaviksi. Paloasematiloissa järjestetään vierailuja, koulutuksia ja joitain muita tapahtumia tai tilaisuuksia, joihin osallistuu pelastusalan ulkopuolisia tahoja. Joillain yksittäisillä paloasemilla voi olla myös asiakaspalvelua.

Näkövammaisten liitto pitää tärkeänä, että paloasemien tilat suunnitellaan esteettömiksi. Esteettömyyttä tulee tarkastella laajasti ottaen huomioon myös näkövammaisten ihmisten kannalta keskeisiä asioita kuten valaistus, selkeät merkinnät, hyvät kontrastit, turvalliset ja selkeät kulkureitit sekä mahdollisuus saada apua tiloissa liikkumisessa.

Paloasemien kohdalla on myös muistettava varautumiselementti. Edelleen on mahdollista tilanne, jossa matkapuhelimet eivät kuulu eikä muuta tapaa hälyttää apua ole saatavilla. Tällöin ohjeena on hakeutua lähimmälle paloasemalle, mikäli kyse on pelastustyön tai ensihoidon tarpeesta. Näkövammaisen ihmisen voi olla vaikea tavoittaa paloasemalta

henkilöstöä, mikäli ohjeistus on annettu vain visuaalisesti havaittavasti eikä ketään henkilöstön edustajaa ole lähistöllä, jotta apua voisi kysyä.

Toimenpiteenä ehdotetaan, että tehdään pelastusalan esteettömyys- ja saavutettavuus selvitys koskien viestintää, välineitä, tiloja ja tiedotusta. Näkövammaisten liitto kannattaa ehdotusta.

Vanhemmuuden tukemista koskevien toimenpide-ehdotusten osalta Näkövammaisten liitto muistuttaa, että pelastusalalla työskentelee myös vammaisten lasten vanhempia. Pienten lasten vanhempien tai ikääntyviä omaisia hoitavien ohella myös heillä voi olla tarvetta esimerkiksi osa-aikatyöhön tai muihin työaikajoustoihin.

Luku 3.5 Koulutus ja rekrytointi

Näkövammaisten liitto viittaa luvusta 3.1 lausumaansa koskien näkövammaisten työmahdollisuuksia pelastusalalla.

On kannatettavaa, että osatyökykyisten ja vammaisten ihmisten rekrytointiin panostetaan. Lisäksi on kannatettavaa, että tähän liittyvät toimenpiteet on kuvattava organisaation tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa. Näkövammaisten liitto toivoo, että tämä näkyy myös käytännössä rekrytointitilanteissa. Näkövammaiset ja muulla tavoin vammaiset ihmiset kohtaavat paljon rekrytointisyrjintää, jolloin pelkkä pääsy työpaikkaan voi pysähtyä vammaisuuteen, vaikka työtehtävät, koulutus ja muut reunaehdot olisivat tarvittavat, tarkoituksenmukaiset ja soveltuvat.

Luku 3.6 Palokuntanuorisotyö

Näkövammaisten liitto viittaa luvussa 3.1 palokuntanuorisotyöstä lausumaansa.

Luku 3.7 Viestintä

Näkövammaisten liitto viittaa luvussa 3.1 lausumaansa koskien sekä ulkoista että sisäistä viestintää. Samoin Näkövammaisten liitto viittaa pelastusalan henkilöstön digitaalisia järjestelmiä ja työympäristöjä koskevasta saavutettavuuden varmistamisesta lausumaansa.

Luku 4. Ohjelman toteutus, viestintä ja seuranta

Luonnoksen mukaan erityistä painoarvoa pelastustoimen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyössä tulee asettaa sellaisten vähemmistöjen äänen kuuluviin saattamiseksi, joiden edustusta pelastustoimessa ei ole tai se on vähäinen. Tällainen kuunteleminen voidaan toteuttaa esimerkiksi täydentämällä työryhmää eri vähemmistöryhmien järjestöjen edustuksella. Näkövammaisten liitto kannattaa ehdotusta. Osallistamisen osalta on tärkeää muistaa YK:n vammaissopimuksen 4 artiklan 3 kohdan asettama velvoite.

Näkövammaisten liitto ry

Jukka Tahvanainen

Sari Kokko

toimitusjohtaja

järjestöjohtaja